

LA DONA EN LA CERÀMICA DE MANISES

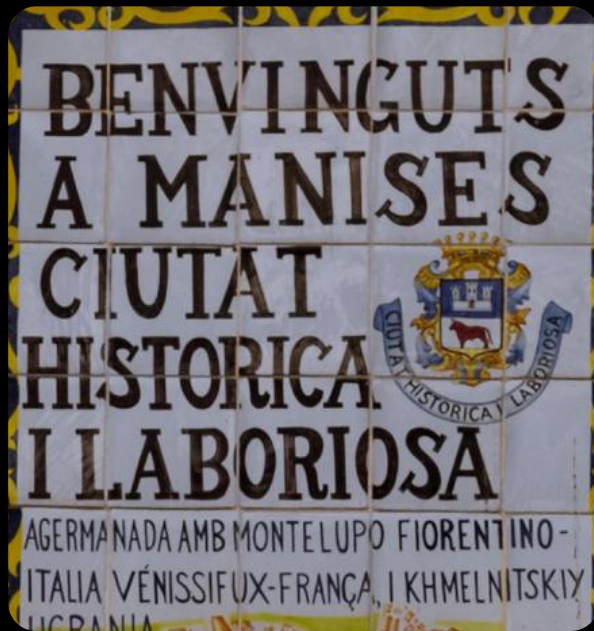
La ceràmica forma part de la vida de tot maniser i manisera. Es troba en molts racons de la nostra ciutat, sent l'art més reconegut dels nostres carrers. Recorrent Manises podem trobar múltiples mostres de murals, monòlits ceràmics i moltes altres representacions amb l'estètica representativa dels artistes i les artistes manisers/es. Caminar pels carrers de Manises és respirar ceràmica en tots els seus racons.

Acompanya'ns durant un xicotet recorregut per la nostra ciutat per a descobrir segles de tradició ceramista. Apreciem llegint l'art dels nostres carrers quins artesans/as estan darrere del reconeixement que la UNESCO otorgà a Manises com a Ciutat Creativa en la modalitat de Artesania i Arts Populars.

Començant un recorregut des del nostre barri, podem apreciar com els taulells ceràmics decoren moltes de les façanes de les cases més antigues, fins i tot els noms dels locals de la Falla Barri San Francisco o la Confraria Verge del Cap estan escrits en taulells ceràmics d'estil maniser.

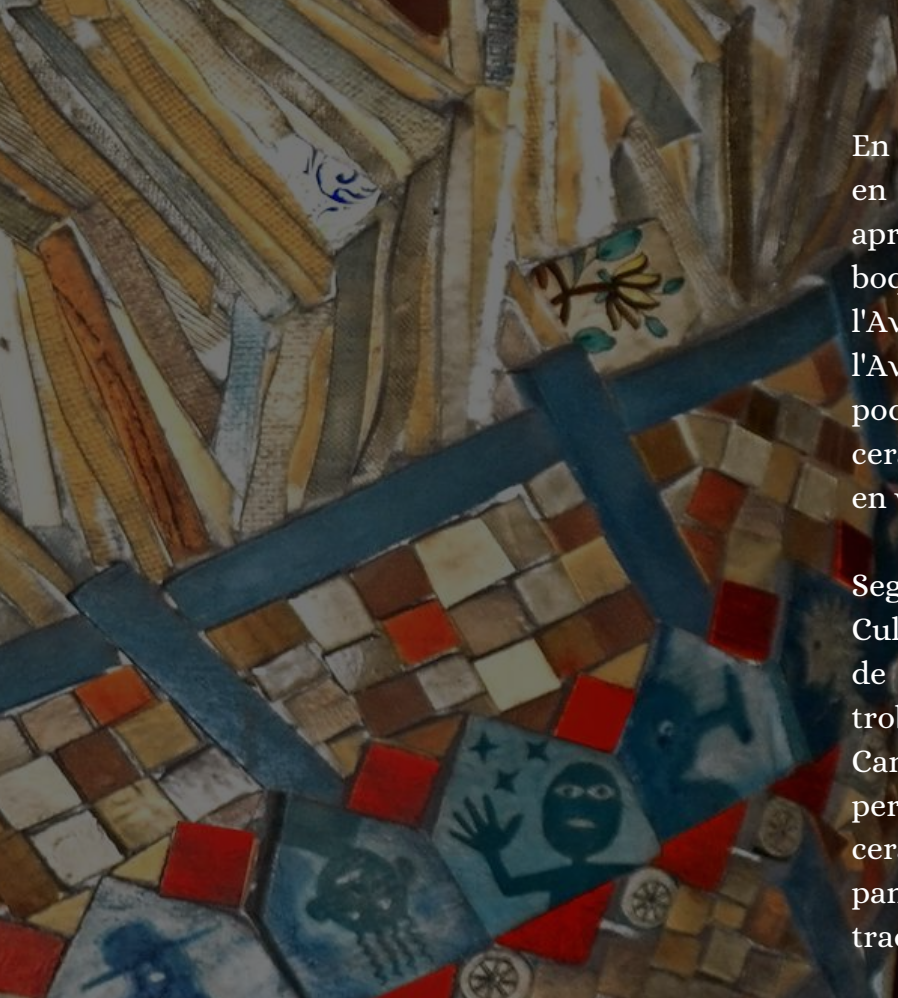
MANISES
CITY OF CRAFTS
AND FOLK ARTS

Continuant el nostre recorregut, ens trobem amb l'Escola Superior de Ceràmica, bressol dels estudis ceràmics a nivell nacional des de 1916. Arribant als punts d'entrada a la nostra ciutat, com la rotonda del Colom, rellueixen monòlits ceràmics que acullen a cada persona que visita Manises sota el ja conegut lema “Benvinguts a Manises, ciutat històrica i laboriosa”.

La plaça Rafael Atard, on es troba el mercat municipal, exposa diferents murals representatius de la flora i fauna autòctona de la Comunitat Valenciana, realitzats en 2003 pel ceramista Francisco Romero Botet. A més, la plaça s'embolica per xicotets murs decorats per taulells amb la tècnica del trencadís i el representatiu blau Manises. Uns carrers a baix descobrim el barri Santa Félix que conté l'homenatge als dotze mesos de l'any amb els seus respectius murals ceràmics tematitzats amb les característiques de cada mes.

En l'altre extrem de la ciutat, situant-nos en l'estació de metro Roses, comencem a apreciar els murals que recobreixen les boques de metre i les rotondes de l'Avinguda Roses. Continuant per l'Avinguda de la Generalitat Valenciana, podem apreciar les antigues fàbriques de ceràmica, ara tristament abandonades o en venda.

Seguidament, trobem La Casa de la Cultura, que acull múltiples exposicions de ceràmica d'autor o tradicional. També trobem l'antic jardí del Convent Carmelita, el parc “El Boscany” embolicat per pilars encapçalats per rematades ceràmiques metal·litzades i decorats per panells ceràmics que representen jocs tradicionals.

El recorregut arriba a un dels punts clau de la ceràmica de carrer, ja que és en el barri antic on trobem la major mostra d'això, sent el centre de la ciutat un lloc clau en la ruta de la ceràmica. Prop d'este centre cultural, trobem la façana de l'antiga fàbrica de Francisco Valldecabres. El viatge ens porta a l'Avinguda Blasco Ibáñez. Durant el seu recorregut, trobem monòlits ceràmics encapçalats per l'escut de la nostra ciutat que representen les fases del procés d'elaboració de ceràmica, així com diferents referències a l'escriptor valencià que dona nom a l'avinguda. En aquests murals, Juan Colón Buendía recrea l'estil de taulells valencians dels segles XVIII i XIX seguint l'obra de Gimeno Martínez. En el centre de l'avinguda trobem La Creu ceràmica i molt prop d'esta, un homenatge al seu autor José Gimeno.

L'avinguda desemboca al parc dels Filtres, també anomenat Parc Ceràmic d'Història Valenciana, abraçat per un conjunt de murals ceràmics del personatge Pumby, un clàssic del còmic valencià. A més el parc acull la Sala d'Exposicions dels Filtres que presenta obres d'art temporalment. Seguint l'Avinguda dels Tramvies, trobem el mercat municipal Els Filtres, decorat per una façana de ceràmica tradicional valenciana.

Continuant en línia recta rellueix la façana més impressionant de la nostra ciutat, que té nom propi "L'Art". En 1922, Juan Bautista Huerta Aviñó va emprar la tècnica del reflex metàl·lic per crear taulells decoratius blaus cobalt i daurats. Dos anys després es va adherir un segon edifici inspirat en les yeseries de l'Alhambra d'estil hispà-àrab.

Travessant pel Carrer Major, arribem a l'Església Sant Joan Baptista, envoltada per bancs amb decorats ceràmics. Endinsant-nos en els xicotets carrers del barri antic, trobem representacions ceràmiques en la majoria de les façanes de les cases dissenyades sota l'arquitectura valenciana tradicional. En totes les portes rellueixen en els portals xicotets murals ceràmics de diferents tipus de temàtiques on destaquen els panells que mostren el paisatge valencià, mosaics o conjunts de flors i animals amb tota mena de color i forma.

Recurrent el carrer Sagrari, arribem al Museu de Ceràmica de Manises, que acull el patrimoni ceràmic de Manises des dels més de 700 anys de producció artística de ceràmica.

El barri Socusa alberga moltes de les antigues fàbriques de ceràmica de Manises, tristament tancades. Entre elles, destaca La Ceràmica Valenciana de José Gimeno, que actualment conté un museu propi. Igualment, trobem la seu de l'Associació Valenciana de Ceràmica (AVEC-Gremi), encarregada de protegir les empreses associades dedicades a la ceràmica. Finalitzant el nostre recorregut, en el barri del Carme podem apreciar al Parc del Ferrocarril els murals ceràmics que representen la història del ferrocarril de Manises des de 1889, obra de Francisco Romero Botet.

Un trajecte que aprecie la ceràmica als carrers de Manises inclou moltes més mostres de les que s'han exposat, ja que la nostra ciutat desborda ceràmica al seu pas. Cal atinar la vista per a apreciar altres mostres que es troben en forma de sanefes en edificis o cases, sòls ceràmics amb mosaics, bancs amb murals... A més, en el nostre municipi segueixen les fàbriques i botigues, que antigament acollien la producció i venda de la ceràmica manisera. El nostre recorregut tan sols mostra una xicoteta part de la tradició ceràmica de Manises.

La memòria de la ceràmica de fa més de 700 anys és als carrers, però també a les cases. En la majoria dels habitatges de la nostra ciutat rellueixen peces úniques de ceràmica: pitxers, quadres, plats, socarrats, vaixelles completes amb el morter tradicional... Darrere de tota producció ceràmica hi ha una història. Eixa història de cada taulell, pitxer o plat l'escriuen les persones.

Després d'apreciar la gran quantitat de representacions ceràmiques en la nostra arquitectura i art decoratiu de Manises és imprescindible com a maniser valorar tot el procés que hi ha darrere. Els artesans i artesanes ceramistes de Manises han escrit la història dels nostres carrers i cases gràcies al seu enginy, creativitat i habilitat amb les mans. De fet, hem ignorat un aspecte clau en el nostre recorregut: l'homenatge a l'equip d'artesanía de la ceràmica de Manises. En diferents punts de la ciutat, trobem carrers que commemoren a ceramistes cèlebres del municipi en les plaques ceràmiques que donen nom a totes les vies de Manises. Atenguem la gran quantitat de carrers dedicats a ceramistes manisers i descobrim part de la seua història com a homenatge. **Només hi ha un aspecte que crida l'atenció, vos convidem a estar atents i atentes.**

De nou, comencem pel nostre barri, on trobem el Carrer Ceramista Alfonso Blat, que és la via que desenvoca en el barri San Francisco. Aquest ceramista se situava en la línia de la innovació després dels seus múltiples viatges, superant així en el seu art la ceràmica d'estil tradicional valencià. D'altra banda, es troba el Carrer Ceramista Francisco Monera Gil, que va ser un artesà maniser especialitzat en reflex metàl·lic durant el segle XVIII i principis de XIX, contribuint a situar a Manises en el mapa com a ciutat bressol de la ceràmica. Així mateix, en el barri San Francisco, es troba el Carrer José María Martínez Aviñó. L'artesà també va ser alcalde de Manises durant els anys 1924 fins al 1930 i va aconseguir fundar “Les fàbriques de Palència” especialitzades en la fabricació de pisa i reflex metàl·lic exportades a tot el món.

En el barri Santa Félix també es fa homenatge a cèlebres ceramistes com Francisco Valldecabres. L'artesà amb carrer propi a Manises, era ceramista i mecenes, simpatitzant amb la labor caritativa, va fundar "La Ceràmica Artística i Industrial" on va produir peces exposades en fires internacionals. Prop del carrer dedicat a aquest maniser, trobem el Carrer Manuel González Martí que va descobrir en 1907 les restes de les antigues terrisseries medievals de Paterna i va construir una collecció de ceràmica i caricatures famoses internacionalment.

En el polígon de Manises, lloc que va acollir la major part de fàbriques de ceràmica, trobem el carrer Ceramista Marcial Marco. El maniser va realitzar més de deu panells de taulells d'estil modernista que es distribueixen per diferents carrers de la nostra ciutat, a més de huit panells exposats en l'Altar Major de l'Església Sant Joan Baptista.

Prop de l'Auditori Germanies, rel·lueix el Carrer José María Verdejo, placa retolada per la seua pròpia filla Josefina. Dedicat a la indústria de taulells, aquest maniser presumia de gran solidaritat amb el poble maniser de l'època i a més va introduir innovacions i millores en els processos de producció ceràmics. El carrer que desemboca en el barri Sant Jerònim anomenat Ceramista Mora Gallego, homenatja una figura clau en la ceràmica de Manises. Amant de les col·leccions de les peces antigues i conegut pel seu estil atrevit, destaca per la creació de plats gegants i escultures.

En el barri Socusa, trobem el carrer a l'excel·lentíssim Ceramista Gimeno. Esmentat anteriorment, el mestre ceramista amb estàtua pròpia en l'Avinguda Blasco Ibáñez des de 1969, va recobrar el prestigi de la ceràmica valenciana gràcies a la creació d'obres noves que requerien tècniques en desús com les de la terrisseria. L'artesà va crear els taulells de la cuina del Museu de Ceràmica de Manises, els quals són un bon exemple del seu estil, però també podem apreciar les seues obres en llocs com el Palau de la Generalitat. D'altra banda, el Carrer Félix Vilar i el Carrer Justo Vilar, situats en el barri del Carmen, fan referència als germans Vilar, ceramistes manisers hereus de la fàbrica Justo Vilar, fundada en 1828, la qual compta amb una de les façanes més característiques de Manises.

Manises presumeix als seus carrers del talent dels nostres ceramistes perquè la seua aportació ha sigut crucial per a situar el nostre municipi en el mapamundi. No sols trobem carrers que homenatgen eixos ceramistes, les cases dels manisers estan repletes d'obres úniques realitzades per les mans de cèlebres. És segur que hi ha moltes més mencions als artesans manisers que no s'han pogut apreciar en este escrit, però no hi ha res que cride l'atenció?,

on estan les dones ceramistes?

Com podem apreciar, no hi ha cap carrer dedicat a una dona ceramista. El primer pensament al qual podem recórrer és que potser no hi ha hagut cap dona ceramista rellevant, però indagant en la memòria col·lectiva i investigant en els repositoris d'informació de Manises, descobrim que les dones han estat presents durant tota la història de creació ceràmica de Manises. **Per tant on estan les dones ceramistes?**

La història de la dona en la ceràmica és difícil de relatar, ja que no existeixen les suficients fonts com per a establir un ordre cronològic i complet dels fets. Això es deu a l'ocultació social d'aquest sector de la població, que basava les seues funcions en l'àmbit privat, dedicades a cura de la casa i els fills. Allunyades durant el passat dels àmbits públics i molt menys en fàbriques d'artesanía ceramista, la dones no van tindre l'oportunitat de brillar en la ceràmica de Manises. Tan sols unes poques han quedat en la memòria, però:

on estan eixes dones ceramistes?

Gràcies a les investigacions de Josep Pérez Camps, podem fer un breu repàs de la història de la dona en el procés ceràmic. Les primeres mencions a dones ceramistes de Manises en els escrits antics es remunten aproximadament entre els segles XV i XVI, quan el nivell de la indústria ceramista de Manises va aconseguir un nivell prestigiós. L'any 1481 trobem un escrit que representa un contracte relatiu a la compra de materials ceràmics per part d'Isabel i Jascmeta, vídua i cunyada de Sancho Polit, les quals regentaven l'empresa després de la mort de Sancho. D'igual mode, trobem evidències de com les vídues dels antics terrissaires regentaven l'empresa després de la seua mort, exemple d'això és la vídua de Jerónimo Chichichi en 1587. Ressona en aquesta època el nom de Beatriz Morcí, vídua de Pedro Sanchis, i cap de família d'una saga de fabricants de pisa i taulells amb gran èxit empresarial.

Durant el segle XVII la dona ceramista es redueix a un paper concret, de nou es presenta com la “vídua de”, però comencen a aconseguir uns certs drets laborals. En 1673, apreciem un capítol de les ordenances del Gremi de Mestres Terrissers, lloc on es deliberava sobre aspectes que afectaven el col·lectiu, en la qual es reconeix que la dona vídua podrà “gaudir el mateix que el mestre”, fent referència al seu dret a treballar en condicions similars als homes. Malgrat això, les dones no tenien dret a aconseguir el grau de “Mestre” ni participar en les reunions del Gremi.

No és fins a la segona dècada del segle XVIII on trobem la primera referència a una dona treballant com a pintora en un obrador de ceràmica maniser. Les autoritats municipals elaboren un escrit que deixa entreveure que dones de qualsevol edat o estat civil podrien estar dedicant-se a pintar, regentant un lloc inferior en l'empresa. Per primera vegada comprovem com la pintura de ceràmica estava al càrrec de dones, formant part d'eixa artesanía a petita escala. No obstant això, als homes se'ls permetia una formació acadèmica i, pel consegüent, un treball més exclusiu, prestigiós i a gran escala.

L'evolució del treball de la dona ceramista va ser prou plana durant el segle XIX. Les dones continuaven exercint el treball de pintura de les peces, sense possibilitats de crear o experimentar amb la creació de nova ceràmica. La seua funció se cenyia a la cadena d'esmaltat, els sistemes de grimpes de decoració o l'entubament. No obstant això, la producció excel·lent amb decoracions originals i incomparables sota les dones ceramistes, va ser una de les causes per les quals la ceràmica de Manises va protagonitzar l'Edat de Plata de la ceràmica de Manises.

El prestigiós col·leccionista francès Jean Charles Davillier va relatar en la seua visita a Manises com a la fàbrica de Juan Bautista Casañ, productor de ceràmica daurada, la seua esposa s'encarregava de la decoració de tasses, plats i pitxers. D'igual mode, les dones ceramistes regentaven el càrrec d'hereues de l'empresa del seu marit en base a la seua postura al paper "d'esposa de".

Durant aquest segle, exemple d'això són la vídua de Francisco Botet, de la qual no es coneix el nom, María Gimeno i Manuela Sancho. Però una dona es va atrevir a anar més enllà. Ramona Carrasco Alpuente, casada amb Bartolomé Mora Gallego, va prendre la direcció de l'empresa després de la mort del seu marit. A més de dirigir l'empresa, Ramona elaborava les seues pròpies col·leccions ceràmiques, totes elles marcades pels seus inicials: R.C. Les seues peces fins i tot es conserven actualment en museus espanyols i fins i tot en el Victoria&Albert de Londres. Segurament han quedat en l'ombra moltes altres dones que van elaborar obres de caràcter propi durant aquells segles, però no existeix constància d'això.

A partir del segle XX, les dones podien accedir a escoles de ceràmica, sent este un avanç fonamental. En 1916, l'Escola Pràctica de Ceràmica, incorpora a Ofelia Nistal com a professora d'Anàlisi Química i uns anys després a Josefina Bolinches Molina, professora d'Història de la Ceràmica i posterior directora del centre en funcions. A l'escola van destacar diferents alumnes, com són les ceramistes Catalina Mora, Josefina García i Amparito Company.

Amb especial protagonisme per la seua relació prolongada amb l'escola, trobem a les germanes Sagriment i María Rives, filles de fabricants de pisa. Malgrat rebre un tractament diferent dels seus companys, les germanes van destacar per la seua ornamentació en reflex. María Rives va elaborar obres per a exposicions i Sacramento Rives va destacar per secundar la Fàbrica Rives, arribant a signar obres en el seu nom. Igualment, Carmen Botet Pérez, amb gran talent segons els crítics del moment, va destacar a l'escola i va protagonitzar exposicions individuals com la de la Sala Imperium a València.

És en el segle XX on trobem el nom més destacat en la ceràmica manisera femenina. Carmen Carpintero Mora és la filla de José María Carpintero Alpuente, exalcalde de Manises durant la II República i empresari fabricant de pastes ceràmiques. El seu pare va voler que Carmen heretara l'empresa familiar i la va animar a estudiar comptabilitat, perquè, després de la seua mort s'encarregara de la gestió i direcció del negoci. Carmen Carpintero va superar les dificultats empresarials i posteriorment va ampliar el negoci, creant VICAR S.A en 1972

Carmen forma part de l'imaginari col·lectiu com a dona empresària. De fet és la única dona amb una plaça al nostre municipi, al barri El Carme. Però tristment, l'única. A partir de la dècada dels 70, la dona ocupa més llocs de gestió i càrrecs principals. Exemples d'això són les germanes Mª Ángeles, Mª Luisa i Carmen Lahuerta, dedicades a les peces de vímet ceràmic; Mª José Gimeno Peris, administrativa i gestora de La Ceràmica Valenciana; Ana Palés, difussora de la tècnica del vímet al món ceràmic; Alicia Cabo, dedicada a la taulelleria en tubat...

També trobem dones referents en l'actualitat com María Larena, directora de PRODESCO, S.L o Ana Cristina Jareño: directora, administrativa i encarregada del procés creatiu de Ceràmiques Keramik, S.L. En relació al sector de pintura i ornamentació, destaquen els noms d'Antonia Balastegui, homenatjada al 2023 per la seua trajectòria com a pintora tradicional manisera i Rosa Balastegui, germana major que va ensenyar a Antonia l'ofici. Igualment, destaca Mercedes Alcácer per les seues conegudes flors de porcellana o Felicidad Mota, distingida pels seus socarrats. Aquestes dones representen sols una part, però són moltes les mans que han participat en cada obra d'art de Manises

Per fer un breu resum, durant quasi els 700 anys d'història de la ceràmica de Manises, la dona sempre ha tingut un rol present i important. La seua aportació té una rellevància clau per a situar la nostra ceràmica en el nivell de prestigi que va aconseguir i aconseguix. És per la invisibilització que han patit, per la seua ocultació en els tallers i l'omissió de les seues històries, que la Manises actual ha de donar valor a la seua funció. Un exemple d'això, és com Manises reconeix el paper de la dona en la indústria ceramista amb el monument que les commemora, ara reubicat al carrer de les Roses.

Sense comptar amb formació prèvia i patint la invisibilització de l'època, les dones ceramistes de la història mecereixen ser sentides. Regent, pintora, empresària i artesana, la dona ceramista manisera sempre ha sigut present. La dona com a encarregada d'empreses ceràmiques ha demostrat responsabilitat, lideratge i esforç, malgrat ser la “vídua de”, van saber tirar avant als seus negocis i famílies. La dona com a pintora i artesana representa els detalls, ornamentació i creativitat que destaquen en tot artista ceramista a Manises. És clar que sense les seues aportacions, la ceràmica manisera no seria el mateix.

Posant punt i a part, des de la Falla Barrio San Francisco hem volgut investigar com ha evolucionat a l'actualitat el paper de la dona ceramista. Per això, hem entrevistat a tres dones vinculades al món ceràmic de Manises. Aquests trobaments tenen el principal objectiu de donar veu a les seues aportacions i reflexionar sobre l'evolució del paper de la dona en la ceràmica. Hem buscat tres perspectives diferents per tal d'aportar punts de vista quant a professió i edat. A continuació, vos presentem a Alicia G. Bellver, ceramista artesana contemporània, Bàrbara Martínez, artesana especialitzada en flors i Mª Carmen Bosch, promotora de la ceràmica de Manises.

Alicia va donar els seus primers passos en el món de la ceràmica l'any 2000 en un xicotet taller de València, però va decidir continuar els seus estudis a l'Escola Superior de Ceràmica de Manises. Graduada en Ceràmica Artística, va decidir construir el seu negoci: ALIARTE. Des de fa cinc anys, Alicia ha convertit la seua passió en el seu treball.

Especialitzada en la ceràmica contemporània d'alta temperatura, realitza peces per encàrrec per a particulars o en fires, però també oferix els seus coneixements en experiències ceràmiques breus i cursos de major grau professional. Es defineix com una apassionada de la ceràmica pel fet de ser una disciplina canviant, on sempre interferix el factor sorpresa del forn. A més, permet experimentar amb diversos materials, tècniques i temperatures, per la qual cosa sempre hi ha una cosa nova que descobrir.

Alicia G. Bellver

Com a recent ceramista, sempre ha tingut les portes obertes per a estudiar o emprendre. Al no estar vinculada amb grans indústries ceramistes i haver emprés independentment cap a la ceràmica artística, no ha trobat barreres. De fet, la seua figura ha inspirat a l'associació municipal Casa Violeta per a realitzar cursos de joieria ceràmica per a dones que s'interessen. El seu testimoni posa en evidència que la lluita de les dones per emprendre i crear de manera independent, ha donat els seus fruits.

La ceramista ens obri les portes del seu taller i convida a tothom a descobrir l'apassionant món de la ceràmica artística. Defensa que és una disciplina que ajuda no sols a adquirir destreses com la motricitat fina, sinó que potencia la creativitat a tot els nivells. Ja siga com a gaudi personal o com a objecte d'estudi, la ceràmica ofereix possibilitats a tot el que s'acoste a ella. Per a acabar, recalca que allà on mires, hi ha ceràmica i és un art amb possibilitats d'ampliar fronteres.

Alicia ens ha demostrat que la dona ceramista, vinculada a la contemporaneïtat, no té límits en quan a creativitat i ambició. Arrere van quedar els dies en què el món de la ceràmica estava masculinitzat. Hui en dia, dones com Alicia demostren passió i talent, destacant com a figures influents de la ceràmica de Manises. La seua valentia i dedicació són testament de la igualtat d'oportunitats que s'ha aconseguit, aplanant el camí perquè les futures generacions de dones ceramistes continuen deixant la seua petjada en un món que ara celebra la diversitat i el talent sense distinció de gènere.

Aquesta entrevista és en homenatge de **Bàrbara Martínez**. La seua filla Bàrbara Lara, membre de la nostra comissió, ens ha ajudat a descobrir l'increïble talent de la seua mare. Amb orgull i molt afecte, volem relatar una vida sencera dedicada a la ceràmica.

Bàrbara va tindre el seu primer contacte amb la ceràmica als set anys. De xicoteta visitava les portes de les fàbriques de ceràmica, on rebutjaven restes de fang per a fer xicotetes flors. Alguns empresaris van descobrir que la xicoteta Bàrbara tenia un talent natural. Així, als set anys va començar a treballar en el món de la ceràmica i no va parar fins que ens va deixar.

Bàrbara Martínez

La ceramista va fundar l'empresa "Flores Bàrbara Martínez" i formava part del Gremi d'Artesans. Especialitzada en l'ornamentació floral de plats, pitxers i murals, Bàrbara destacava en la indústria ceràmica per la seua creativitat i tècnica impecable. Era tal el seu talent, que hi havia gent que s'acostava al seu taller per a observar i aprendre d'ella. La seua filla ens ha confessat que la seua mare mai va poder allunyar-se de la ceràmica, com ella deia: "filla mai et dediques a la ceràmica perquè seràs una esclava d'ella". Durant la criança dels seus fills i, posteriorment els seus nets, Bàrbara mai va deixar de crear i ensenyar. La fira de ceràmica era l'esdeveniment que més esperava perquè podia interactuar i formar a gent interessada, a més regalava flors a tothom.

Bàrbara marcava el seu propi camí i no va trobar límits per a crear. Era reconeguda i valorada i ella marcava els preus. Mai va sentir pressió en una indústria governada per homes, la seua ambició i dedicació sempre anava per davant. La seua filla, creu que la seua mare animaria a tothom a descobrir la ceràmica perquè un tros de fang té infinites possibilitats.

Malgrat la conducta d'una època on la indústria ceramista era un sector masculinitzat, on les dones continuaven relegades a l'àmbit domèstic, Bàrbara va emergir com a dona decidida. Amb tenacitat i habilitats excepcionals, no va permetre que les limitacions imposades per la societat la detingueren. La seua ambició i talent van brillar amb força, i malgrat els desafiaments, es va fer un espai en la indústria, convertint-se en un exemple inspirador per a totes les dones que aspiren a aconseguir els seus somnis, sense importar els obstacles que es presenten en el seu camí. La seua història és un testimoniatge de resiliència i determinació. Sempre serà un exemple a seguir per a tots i totes.

Finalitzem la selecció d'entrevistes amb **Mª Carmen**, que ens oferix una visió diferent a les anteriors. Amb més de 20 anys d'experiència en l'Associació Valenciana de Ceràmica (AVEC) com a tècnic de promoció en comerç exterior, ha experimentat i participat en l'evolució del Gremi. En un principi, Mª Carmen atenia professionals estrangers amb desig de comprar ceràmica de Manises, sobretot francesos i anglesos, però ha arribat a tractar amb compradors de diferents parts del món.

Malgrat regentar diversos càrrecs, Mª Carmen ens conta que el seu principal treball és promocionar i vendre la ceràmica de Manises a tot el món, per la qual cosa ha hagut d'experimentar i visibilitzar la ceràmica en camps no explorats, com el de productes d'alimentació gourmet. En aquest sentit, en 2013, la promotora va participar en l'obertura de AVEC-Gremi shop i en la reorganització dels tallers ceràmics amb la finalitat d'atraure turisme cap al sector.

Mari Carmen Bosch

Malgrat provindre del sector de vendes de mobles, Mª Carmen ha aconseguit aprendre els principals elements i factors que s'inclouen en el procés ceràmic. Ens ha confessat que aquesta disciplina artística li va captivar per la quantitat d'elements que influïxen en les creacions. Destaca que l'ofici de ceramista requerix de múltiples coneixements i habilitats, a més d'una perseverança i sacrifici innegables. A més, defensa que la història de més de set segles és admirable i digna de conèixer. Afig que els ceramistes artístics contemporanis i tota la població de Manises ha d'apreciar el valor únic que té cada peça ceràmica d'estil tradicional.

En relació al paper de la dona en la ceràmica, Mª Carmen ens recorda com el carrer Riba Roja estava repleta de botigues de ceràmica on eren les dones les que atendien el públic, per la qual cosa sempre han sigut part del procés. Defensa que no hi ha distincions en el sector ceràmic entre dona o home, ja que tots dos estan qualificats per a executar qualsevol fase del procés.

Mª Carmen ens convida a reflexionar sobre la importància de fer valdre la ceràmica en la gent jove. La pèrdua d'interés en les noves generacions, impulsada per una indústria ceràmica que no va saber competir amb altres mercats internacionals, comporta a la pèrdua progressiva del nostre patrimoni historicoartístic. El seu incansable compromís amb la promoció i desenvolupament en l'àmbit ceràmic ha sigut un far d'esperança en temps difícils. Al llarg de més de 20 anys, ha desafiat les tendències negatives, obrint oportunitats i contribuint a la resiliència d'un sector afectat per la crisi de vendes. Un exemple de dedicació i esperança.

En conclusió a aquest assaig, és imperatiu reconèixer i valorar la contribució de totes les dones que han participat en els processos de creació i venda de ceràmica al llarg de la història. Cada peça de ceràmica és el resultat de mans expertes que han modelat la identitat cultural i artística d'un poble. La pèrdua d'interés recent en els productes ceràmics no sols amenaça la supervivència d'aquesta disciplina artística, sinó que també implica la pèrdua d'una connexió profunda amb les nostres arrels i tradicions locals. Quan ens oblidem de les persones darrere de l'artesanía local, ens arrisquem a perdre una part vital de la nostra identitat com a poble. Reconèixer i valorar a les persones que hi ha darrere, no sols preserva una forma única d'expressió cultural, sinó que també enforteix la trama social i econòmica de Manises, assegurant que la riquesa de la història i la creativitat perdure per a les generacions esdevenidores.

Autora: Paula Revidiego Cañadas

Maquetació i Disseny: Paula Revidiego Cañadas

Col·laboradors: Carlos Zornoza i Silvia Chirivella

Impressió: Papel's

BIBLIOGRAFIA

Josep Pérez Camps (2023). La dona en la indústria ceràmica de Manises.
Ajuntament de Manises.
Pàgina web Manises Online

IMATGES

TouristInfo Manises
Ajuntament de Manises
C. Sanchis

